

навколишнього природного середовища, зберегти різноманітні функції усіх видів лісів, лісових угідь і лісових масивів.

Бібліографія

1. Байтала В.Д., Дубін В.Г. **Екологічні проблеми лісу України**//Український географічний журнал. – 1995. - №3. – С.30-34.
2. Атрохин В.Г., Солодужин Е.Д. **Лесная хрестоматия**. – М: „Лесная промышленность”, – 1988. – 399с.
3. Генсірук С.А. **Регіональне природокористування**: Навч. посібник – Львів: Світ, 1992. – 336с.
4. Калінін М.І., Калуцький І.Ф., Іванюк А.П. **Вітровали в гірських та передгірських регіонах Українських Карпат**. – Львів: Манускрипт, 1997.– 208с.
5. Білявський Г.О., Фурдуй Р.С. **Основи екологічних знань**. – Київ: Либідь. 1995. – С.131.
6. Данилко В.К. **Ліси і стан довкілля: еколого-статистичний аспект**// Статистика України. – 2006. - №1. – С.23-27.
7. Підсумкова **Колегія Держкомлісгоспу**// <http://www.fmcs.com.ua/content/view/1761>.

Рецензент: д.е.н., професор В.І. Павлов

УДК 330.31 (254)

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСІВ ВІДТВОРЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ

О. М. МЕЛЬНИК

В даній статті розглянуто можливі механізми інформаційного забезпечення процесів відтворення сільськогосподарських земель.

The possible mechanisms of the informative providing of processes of recreation of agricultural earths are considered in this article.

©О.М. Мельник - здобувач природокористування Національного університету водного господарства та природокористування

Ключові слова: інформаційне забезпечення, відтворення, сільськогосподарські землі.

Виробнича сільськогосподарська діяльність на землі є багатогранною, зв'язаною складними економічними, кліматичними і соціальними умовами. Ці особливості повинні знайти своє відображення в інформаційній базі, яка є основою формування механізму відтворення земельних ресурсів. У сільськогосподарській земельній економічній інформації містяться дані про земельні ресурси, їх кількісну та якісну характеристику, відомості про продуктивність земель, собівартість, прибуток і рентабельність сільськогосподарських культур.

Стосовно аграрного землекористування, то воно не може продуктивно функціонувати в умовах обмеженого інформаційного поля та недосконалої інформаційних процесів. Акцентуючи увагу на виключному значенні інформації для розвитку аграрного виробництва А. Задворний та М. Биховцов зазначають, що: "Інформація, яка має унікальну властивість впливати на обсяги, умови та ефективність використання трудових ресурсів, фінансових і матеріально-технічних ресурсів, у процесі створення товарної продукції виступає базовим інтегратором виробничих ресурсів та умов їх використання, а також чинником інтенсифікації виробництва. Більше того, на сучасному етапі соціально-економічного розвитку інформація набуває ознак виробничого ресурсу, який відіграє важливу роль у підвищенні суспільної ефективності аграрного виробництва" [1, с. 55].

О. Кузьмін та Н. Георгіаді відмічають наступні особливості, які характеризують сучасний етап розвитку інформаційного розвитку суспільства:

- по-перше, у міру того, як зростає відносна цінність інформаційного продукту, зростає технічна і технологічна здатність до взаємодії між учасниками процесу суспільного виробництва;

- по-друге, під впливом об'єктивних економічних законів формується сучасна структура інформаційного комплексу. Основними тенденціями стають розподіл і кооперація суспільної праці;

- по-третє, інформаційний продукт виходить за межі окремо взятої національної економіки і починає набирати міжнародного характеру;

- по-четверте, сучасний етап використання інформаційного ресурсу суспільства під час створення інформаційного продукту характеризується процесами диверсифікації (розширення) та конвергенції (наближення). Високі прибутки інформаційної індустрії, як показує досвід промислово розвинутих країн, приваблюють у цю сферу додаткові капітали та інші фактори виробництва, що дозволяє розширити діяльність інформаційних компаній [2, с. 24-25].

В умовах ринкових перетворень, зростаючої ролі інформації як особливого виду виробничих ресурсів, виникає потреба державної гарантії якості та повноти інформації. Логічність такого висновку підтверджується міркуваннями В. Кредисова, котрий зазначає, що: "важливість інформації для ринкових відносин зумовлює вимогу, щоб держава контролювала її точність та повноту" [3, с. 53].

Слід зазначити, що в секторі аграрного природокористування, а конкретно в сфері відтворення земельних ресурсів, відсутні чітко налагоджені інформативні канали обміну інформацією. Одним із шляхів компенсації цих вад є розробка й прийняття відповідного законодавчого забезпечення. Зокрема для належної реалізації ролі інструменту відтворення земель – земельного податку в 2006 р. була затверджена постанова Кабінету Міністрів України № 1066 "Про порядок взаємодії органів виконавчої влади щодо обміну інформацією, необхідною для обчислення і справляння плати за землю". Постанова визначає механізм обміну інформацією, необхідною для обчислення і справляння земельного податку та орендної плати за земельні ділянки державної і комунальної власності, між органами виконавчої влади. Суб'єктами такого інформаційного обміну є: Державна податкова адміністрація, Державний комітет по земельних ресурсах, Фонд державного майна та Міністерство фінансів (на центральному рівні) та обласні державні податкові адміністрації, обласні головні управління земельних ресурсів, регіональні відділення Фонду державного майна; районні державні податкові інспекції, відділи земельних ресурсів Держкомзему, регіональні відділення та представництва Фонду державного майна (на регіональному рівні). Інформаційний обмін здійснюється на безоплатній основі у

письмовій та електронній формах. При цьому суб'єкти інформаційного обміну звіряють відомості не менше одного разу на рік.

При цьому Міністерство охорони навколишнього природного середовища отримує від Державного комітету земельних ресурсів інформацію про: кількість земель, зокрема зрошених і осушених, у розрізі власників землі, землекористувачів, а також угідь та видів економічної діяльності (щороку до 25 березня); товщину гумусового горизонту земель, вміст гумусу і рухомих поживних речовин, гранулометричний склад ґрунтів, крутизну схилів, еродованість, кам'янистість, засоленість, солонцюватість, кислотність, перезволоженість, заболоченість, забрудненість продуктами хімізації сільського господарства, техногенне забруднення, включаючи радіонуклідне (кожні п'ять років до 25 березня наступного періоду); характеристику культуртехнічного стану природних кормових угідь. Міністерство аграрної політики надає інформацію про: агрохімічну характеристику ґрунтів земель, які використовуються у сільському господарстві, та відомості про стан їх забруднення токсичними речовинами і радіонуклідами, а також про застосування органічних і мінеральних добрив, хімічних меліорантів, урожайність, валовий збір та посівні площі сільськогосподарських культур (щороку до 30 квітня); агрохімічну паспортизацію орних земель, сіножатей, пасовищ та багаторічних насаджень (кожні п'ять років до 1 листопада наступного періоду).

Результати такого моніторингу, який дістає назву базового, важливі для вироблення рекомендацій щодо ефективного та екологічно безпечного ведення сільськогосподарського виробництва на певних територіях, раціонального використання природних ресурсів [4, с. 12]. Спеціальна інформація в сфері відтворення земельних ресурсів пов'язана з так званим спеціальним агроекологічним моніторингом, який передбачає ведення спостереження на територіях із підвищеним техногенним тиском. Для отримання інформації підвищеної точності застосовують науковий агроекологічний моніторинг, який здійснюється в спеціальних польових дослідках. Така інформація важлива з огляду на необхідність розробки агротехнологій, що відповідають сучасним екологічним вимогам [4, с. 13, 16].

В умовах становлення інституту страхування земель сільськогосподарського призначення інформаційна база повинна створюватися у певній принциповій послідовності (рис. 1).

Необхідність переходу до інноваційного типу розвитку, продиктована вимогами сьогодення, зумовлює зростання обсягів інформаційних потоків. Це в свою чергу вимагає створення відповідних технологій та їх практичного використання. Однією з таких технологічних форм використання інформаційних ресурсів є формування інформаційно-керованих систем.

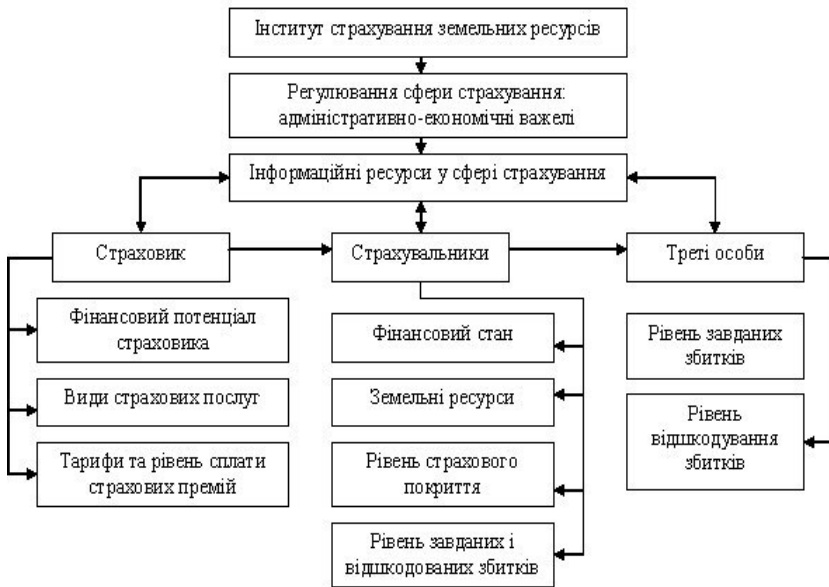

Рис. 1. Функціональна основа формування бази інформаційних ресурсів страхування сільськогосподарських земель

Необхідність системної обробки інформації з метою її узагальнення, структуризації і подання в необхідній формі для прийняття управлінських рішень викликає потребу в автоматизації обробки і розподілу інформації. Автоматизація дозволяє різко скоротити затрати часу на обробку інформації,

підвищити точність узагальнюючих показників, корисність і повноту відображення всієї сукупності фактів, які відображають розвиток реальних подій.

Позитивні властивості автоматизації інформаційної технології (процес збирання й обробки інформації) особливо чітко виявляються в практичній роботі страхування. Переважна більшість внутрішніх і зовнішніх технологічних операцій страхування (облік договорів, страхових тарифів тощо) містять типові дії з масивом фінансових даних, що ефективно піддаються автоматизації. До них належать пошук, сортування, арифметичний і логічний контроль, коригування, зведення, підрахунок узагальнюючих характеристик, розподіл великих масивів однорідної інформації на певні, менш чисельні масиви даних за певними ознаками, текстове і графічне оформлення.

Систему обробки основних інформаційних потоків в страхуванні земельних ресурсів можна представити у вигляді (рис. 2).

Рис. 2. Структурно-логічна схема фінансово-інформаційних потоків у системі страхування земельних ресурсів

Основу пропонованої інформативної системи формують наступні підсистеми: інформаційна база даних про кількість укладених договорів та страхові суми; інформаційна база даних про види ризиків, частоту страхових випадків та заявлені страхові випадки; інформаційна база даних про обсяги та структуру інвестицій у земельні ділянки; інформаційна база даних та відповідних нормативів землеохоронного, податкового і страхового характеру

Деградація земельних ресурсів є тим інформаційним джерелом, що сигналізує про необхідність провадження заходів із відтворення земельних ресурсів та визначає залишкову здатність земель до самовідтворення. Найгіршою є ситуація, коли масштаб деградації такий, що вимагає необхідності консервації земельних ресурсів. Консервація земель здійснюється за наявності: еродованих земель, перезволожених земель з підвищеною кислотністю або засоленістю та ґрунтів, забруднених хімічними речовинами й іншими видами забруднень, небезпечних для здоров'я людей; малопродуктивних земель, ґрунти яких характеризуються негативними природними властивостями, низькою родючістю; радіаційно небезпечних, радіоактивно забруднених або забруднених важкими металами та іншими хімічними елементами земель, а також порушень поверхні земельних ділянок унаслідок землетрусів, зсувів, карстоутворення, повеней, добування корисних копалин тощо.

Таким чином збір достовірної інформації про деградацію земель дозволить попередити розвиток не лише негативної антропогенної діяльності, але й мінімізувати вплив природних чинників. У сукупності вони здатні погіршити кількісні та якісні властивості та склад ґрунтів, знизити їх значимість у сфері сільськогосподарського виробництва. Досліджуючи механізму деградацію земельних ресурсів доцільно встановити якнайбільш повну та якомога достовірну інформацію про розвиток ерозійних процесів, глибину гумусового шару. Для вивчення розвитку фізичної деградації слід володіти інформацією про фізико-хімічний та водно-повітряний режим ґрунтів, способи обробітку земельних ресурсів. Перевірка хімічної деградації земель буде ефективною за умови інформативного забезпечення про запаси гумусу, поживних

речовин в ґрунті, про рівень забруднення ґрунтів токсичними речовинами, агрохімікатами. Інформація про санітарно-епідеміологічні показники ґрунтів, забруднення ґрунтів патогенними мікроорганізмами буде корисною для вивчення розвитку біологічної деградації земель.

Визначення деградації земель та прийняття рішення про їх відтворення вимагають інформативної бази про критерії оцінювання ступеня деградації земель. Д. Бабміндра пропонує для цього використовувати індикаторні показники, за якими встановлюються порогові значення детермінації рівня природно-господарської значимості земель. Вчений-практик пропонує фіксувати деградацію земель по кожному індикаторному показнику за п'ятьма ступенями [5, с. 42]:

0 – недеградовані ґрунти, продуктивність яких відповідає їх природній родючості (відхилення властивостей ґрунтів у негативний бік до 5 %); 1 – слабodeградовані ґрунти, зниження продуктивності яких не перевищує 25 %; 2 – середньodeградовані ґрунти, де зниження продуктивності відмічається в межах 26-50 %; 3 – сильnodeградовані ґрунти (зниження продуктивності становить від 51% до 75 %; 4 – дуже сильnodeградовані ґрунти (зниження продуктивності понад 75 %).

За результатами цих даних здійснюється прийняття рішення про страхову компенсацію розміру реальних збитків, які завдаються земельним ресурсам, яка не може перевищувати рівень збитків, але й не повинна бути нижчою величини збитку. В іншому випадку процес відтворення не виконуватиме свого функціонального призначення.

Автоматизація інформаційних технологій забезпечує підвищення продуктивності відтворювальних процесів в аграрному землекористуванні, можливість реагування на позитивні і негативні зміни в сфері використання сільськогосподарських угідь, підвищення якості інформації, необхідної для прийняття ефективних рішень у вирішенні проблем відтворення земельних ресурсів.

Бібліографія

1. Задворний А.С., Биховцов М.А. **Розвиток інформаційно-консультаційного забезпечення АПК України** // Економіка АПК. – 2001. – №9. – С. 55-59.

2. Кузьмін О.Є., Георгіаді Н.Г. **Інформатизація економіки України на сучасному етапі** // Вісник Академії економічних наук України. – 2004. – № 1. – С.24-28.

3. Кредисов В. **Держава і ринок: необхідність взаємодії у перехідній економіці** // Економіка України.–2002.– № 2. – С. 50-57.

4. Макаренко Н.А. **Наукові основи екологічного моніторингу природних ресурсів аграрних систем України** // Агроекологічний журнал. – 2007. – № 1. – С. 11-17.

5. Бабміндра Д. **Визначення економічної оцінки шкоди (збитків) від деградації земель** // Землевпорядний вісник. – 2008. – № 2. – С. 40-44.

Рецензент: д.е.н., професор В.І. Павлов

УДК 502.7

ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВИЙ ПІДХІД В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНАЛЬНОГО ПРОСТОРУ

О. В. ШМИГЕЛЬСЬКА
Т. С. ВЕРЕМЕЄНКО

У статті розглянуто екологічні програми, що впровадженні в дію у Волинській області. Проаналізована їх ефективність.

The ecological programs are considered in the article, that introduction in an action in the Volinskiy area. Their efficiency is analysed.

Ключові слова: екологічна безпека, екологія, меліорація, забруднення.

Проблема екологічної безпеки на сьогодні гостро постає у всіх країнах світу. В Україні цій проблемі в останні роки почали приділяти потрібну увагу. Так, у Волинській області в

© О. В. Шмигельська – аспірант Національного університету водного господарства та природокористування
Т. С. Веремеєнко – аспірант Національного університету водного господарства та природокористування